

ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK BAĞLAMINDA İÇ GÜVENLİK PAKETİNDE YER ALAN BAZI MADDELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

*(The Evaluation of Some Articles of Domestic Security Package
In the Aspect of Freedom and Security)*

Adem ÇELİK¹

ÖZ

Son yıllarda birçok ülke, kamu düzenini, toplumsal olayları ve terörü öne sürmek suretiyle özgürlük-güvenlik denklemine öncelik veren düzenlemeler yapma eğilimi göstermektedir. Bu eğilimin temelinde 2000'li yılların başlarında Amerika Birleşik Devletlerinde yaşanan 11 Eylül saldırısı önemli bir yer tutmaktadır. Esasında bu tarih, özgürlük-güvenlik ikilemi bakımından bir tür dönüm noktası olmuştur. 19. Yüzyılın sonlarında ön plana çıkan ve insan hak ve özgürlüklerini ilke edinen yaklaşımlar, yerini öncelikli düzenlemelere bırakmıştır. Nitekim bu tarihten itibaren hak ve özgürlükler, güvenlik uğruna feda edilir bir hal almaya başlamış, bu türden düzenlemeler, demokratik hukuk devleti anlamında hak ve özgürlükleri güvence altına alan hukuk alanının daralmasına yol açmıştır. Günümüzde pek çok ülkede, öncelikli hedefin özgürlük mü yoksa güvenlik mi olması gerektiği tartışılmaktadır. Özgürlük-güvenlik ikileminden yola çıkılarak yapılan tartışmalar, günümüzde anayasal temel hak ve özgürlükler ile güvenlik ekseninde sürmektedir. Bu sebeple, güvenlik konusunda yapılan düzenlemeler, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde hukuk ve insan hakları bağlamında ele alınıp değerlendirilmelidir.

Bu makalede, özgürlük-güvenlik ilişkisi ile bu bağlamda özellikle kamuoyunda ciddi tartışmalara neden olan ve iç güvenlik paketi olarak adlandırılan kanunda yer alan birtakım düzenlemeler, kolluğa verilen yetkiler ve kolluğun zor kullanma yetkisi inceleme konusu yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, Özgürlük, Kişi güvenliği, Zor kullanma

¹ Yargıtay Tetkik Hakimi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı doktora Öğrencisi, ademcelik@adalet.gov.tr.

yetkisi, Önleme araması.

ABSTRACT

In recent years, most of the countries have tendency to make arrangements in the concept of liberty-safety, in which the safety has priority. While doing that, they use public order, social unrest and terrorism as an excuse. The base of that tendency is the 11th September attack in the United States of America. In fact, this date is a crucial point for the dilemma between freedom and safety. The approaches emerged at the end of the 19th century, which made up rights and freedom of human as a principle, replace with regulations in safety. However, a period, in which safety has a leading role, has started since this date. In addition, rights and liberty has been sacrificed for the sake of safety. As a result, such an attitude cause to reduction in area of law in terms of democratic constitutional state. It has currently discussed in many countries that whether freedom or safety is a leading purpose The debates that are emerged from the dilemma of liberty-safety are continued in the area of constitutional basic rights and arrangements and safety. For that reason, regulations about safety are regarded not only from national but also from international law and human rights aspects.

In that article, the given authority to law enforcement officers, the use of force authority, some arrangements of law, which is known as Domestic Safety Law, which created great discussions, are observed.

Key Words: Security, Liberty, Security of person, Use of force, Prevention search.

GİRİŞ

Günümüz demokratik hukuk düzenlerinin özünü temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması oluşturmaktadır. Zira demokratik bir hukuk devletinde özgürlük kural, güvenlik önlemleri ise istisnadır. Bu anlamda, özgürlükleri sınırlayacak nitelikteki önlemlerin, istisnai bir biçimde ve ulusal-ulusal üstü boyutlarda hukuki denetim altında kullanılması zorunluluk arz etmektedir. Demokratik bir hukuk devletinde özgürlük-güvenlik bağlamında güvenlik lehinde alınacak önlemler, birey özgürlüklerinin özünü ortadan kaldıracak nitelikte olmamalı, aksine bunların korunmasını temel almalıdır. Demokratik düzende özgürlüklerin korunması ile sağlanan özgürlük ortamında ortaya çıkabilecek olan şiddete yönelik alınacak önlemler arasındaki hassas denge, günümüzdeki kolluk güçlerinin en büyük sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınması ve bu güvence-

nin sağlanmasının veya ihlal edilmesinin en etkin aktörleri konumundaki güvenlik güçlerinin etkili bir şekilde denetlenmesi, modern demokratik toplumların en ciddi sorunları arasında yer almaktadır.

Bu makalede, öncelikle özgürlük ve güvenlik ilişkisine kısaca değinildikten sonra, iç güvenlik paketi diye adlandırılan 6638 sayılı Kanun ile kolluğa verilen yetkiler incelenecek, kolluk güçlerinin zor ve silah kullanma yetkisi üzerinde durulacak, inceleme sırasında uluslararası hukuktaki düzenlemelerden yeri geldiğince örnekler verilerek konunun hem iç hukuktaki hem de uluslar arası alandaki yönü ortaya konmaya çalışılacaktır.

1. ÖZGÜRLÜK-GÜVENLİK İKİLEMİ

Özgürlük ile güvenlik ikilemi, hukuk ve siyaset teorisinin klasik denebileceği tartışma konularından biridir. Özgürlük, hem bireysel hem de toplumsal anlamda en temel insanî değerlerdendir. Özgürlük ve ona bağlı olarak kullanılan insan hakları aracılığıyla bireyler, kendilerini ifade edebilir, potansiyellerini geliştirebilir ve hayatı kendileri için değerli bir şekilde yaşayabilirler².

Güvenlik ise özgür bir toplum için önem arz etmektedir. Nitekim insanlar ancak güvenli bir ortamda kendilerini özgür hissedebilir ve özgürce hareket edebilirler³. Bireylerin hak ve özgürlüklerini kullanabilmeleri için güvenlik içinde olmaya gereksinimleri vardır. Hal böyle olmakla birlikte, güvenlik ile özgürlük eşit değere sahiptir demek pek de doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü her ne kadar güvenlik, toplumsal varoluş ve kamu düzeni için gerekli ve zorunlu olsa da, tek başına bir değer olmayıp başta özgürlük olmak üzere diğer pek çok temel insan hakkının varlığı için araçsal bir nitelik taşır⁴. Diğer bir anlatımla, özgürlüğün ve ona bağlı olarak kullanılan haklarının güvence altına alındığı yerde güvenlik de zaten büyük ölçüde sağlanmış demektir. Esasen, özgürlük ve insan hakları ile toplumsal barışa hizmet etmek dışında, güvenliğin kendi başına bir değeri olduğu şüphelidir⁵.

Demokratik bir hukuk devletinde özgürlük-güvenlik ilişkisi göz önüne alındığında, bu iki kavram arasında bir denge kurmak yerine, bunları birbirlerini tamamlayan kavramlar olarak kabul edip özgürlüğün kural olduğu gerçeğinden hareketle özgürlüğü önceleyen bir yaklaşım tarzı benimsenmelidir. Aksi bir yaklaşım, özgürlükle güvenliğin rakip olduğu

2 Erdoğan, Mustafa, (2013). "Anayasal-Demokratik Bir Rejimde Özgürlük ve Güvenlik", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:12, Sayı:24, s.23.

3 Yokuş, Sevtap, "Özgürlük-Güvenlik İkilemi" <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-344-2014091559guvenlik-22.pdf>, erişim tarihi 08.03.2015., s.456.

4 Erdoğan, a.g.m, s.23.

5 Yokuş, a.g.m, s.457.

düşüncesini ortaya çıkaracak ve bu nedenle güvenliği sağlama yükümlülüğü, siyasi iktidarları ya da devletleri sürekli özgürlükleri kısıtlama güdüsüyle hareket etmeye itebilecek, nihayetinde de özgürlükler, güvenlik uğruna feda edilebilir hale dönüşecektir⁶. Oysaki insan haklarına dayanan demokratik bir hukuk devletinde birincil ve en önemli amaç özgürlüklerin korunmasıdır. Temel özgürlük haklarının vazgeçilmezliği, özgürlükçü hukuk devletinin özünü oluşturur⁷.

İnsan haklarına dayanan bir hukuk devletinde de elbette özgürlüklerin kısıtlanmasını gerektiren zorunluluklar ortaya çıkabilmektedir. Ancak demokratik bir hukuk devletinde bu gibi durumlarda kamu otoritesini yönlendiren düşünce, özgürlükle güvenlik arasında sözde bir denge kurmak olmamalıdır. Çünkü denge ancak kabaca eşit ağırlıkta olan iki değer arasında kurulur; oysa özgürlükle güvenlik, daha önce de vurgulandığı üzere eşit değerler olmayıp, güvenlik özgürlüğü garanti etmenin araçlarından biridir⁸. İnsan haklarının sınırlanmasını gündeme getiren her durumda olduğu gibi, güvenlik gerekçesiyle özgürlüğün sınırlanmasını zorunlu kılan istisnaî durumlarda da yol gösterici ilke, her hal ve şartta “özgürlük karinesi” olmalıdır⁹.

Özgürlük-güvenlik ilişkisi bağlamındaki bu kısa değerlendirmeden sonra, iç güvenlik paketinde yapılan düzenlemelerden yola çıkarak kolluğa verilen bir takım yetkiler irdelenecek ve kolluğun zor kullanma yetkisi ve sınırları üzerinde durulacaktır.

2. İÇ GÜVENLİK PAKETİ KAPSAMINDA KOLLUĞA VERİLEN YETKİLER

Kamuoyunda ciddi tartışmaların yaşanmasına neden olan ve 04.04.2015 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6638 sayılı “Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu, Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun¹⁰” ile kolluk kuvvetlerinin durdurma, arama ve gözaltına alma, gerektiğinde silah kullanma gibi yetkileri genişletilerek mevcut durumun ötesinde güvenlik ilkesini önceleyen birtakım düzenlemelere yer verilmektedir¹¹.

6 Arslan, Zühtü, (2006). “11 Eylül Sonrasında Yeni Güvenlik Anlayışı, İnsan Hakları ve Demokratik Kolluk”, *Polis Bilimleri Dergisi, Cilt 8(2)*, s.123-124.

7 Erdoğan, a.g.m, s.26.

8 Erdoğan, a.g.m, s.26, 27.

9 Erdoğan, a.g.m, s.28.

10 Söz konusu kanun metni için bkz, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150404.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150404.htm>

11 Bu düzenlemelerden başka aynı Kanun ile toplumsal olaylarda kişilerin vücut bütünlüğüne ve kamu malları ile gerçek ve tüzel kişilerin mallarına verilen zararların Devlet tarafından karşılanması halinde, genel hükümlere göre sorumlulara zorunlu olarak rücu edilmesi,

Kanunda yer alan düzenlemelerin her biri ayrı bir çalışmanın konusu olabilecek nitelikte olduğundan bu çalışmada, özellikle 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nda (PVSK) yapılan ve özgürlük-güvenlik bağlamında ele alınması gereken değişikliklerin bir kısmı üzerinde durulması uygun görülmüştür. Bu çerçevede 6638 sayılı Kanun kapsamında PVSK'nın 4/A, 13 ve 16. maddelerinde değişiklik yapan düzenlemeler değerlendirme konusu yapılacaktır.

2.1. Kolluğun Arama ve Durdurma Yetkisinin Genişletilmesi

6638 sayılı Kanunda yer alan aramaya ilişkin düzenleme hakkında değerlendirme yapmadan önce ceza hukuk sistemimizdeki "arama" konusunda mevcut olan düzenlemelere ana hatlarıyla değinmenin yerinde olacağı kanaatindeyiz.

2.1.1. Adli Arama-Önleme Araması

Bilindiği üzere arama, hukuk sistemimizde adli ve önleme araması olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Adli arama, başta özel yaşamın gizliliği olmak üzere, konut dokunulmazlığı, vücut bütünlüğü ve kişi özgürlüğü gibi temel insan haklarına müdahale teşkil ettiği için Anayasa ve Ceza Muhakemesi Kanunu'nda (CMK) özel olarak düzenlenmiş bir koruma tedbiridir. CMK'nın 116. ve devamı maddelerinde aramaya ilişkin ön şartlara ve işlemin gerçekleştirilmesi sırasındaki önemli usul kurallarına yer verilmiştir¹².

rücu istemine ilişkin zamanaşımı sürelerinin bir kat artırılarak uygulanması, fiziksel engel ve benzeri sağlık sorunları gibi sebeplerle müşteki, mağdur ve tanık ifadelerinin kolluk tarafından konutlarda ve işyerlerinde alınması, bonzai ve türevi sentetik uyuşturucu maddelere yönelik cezai yaptırımların daha caydırıcı hale getirilmesi, araç kiralama işlemlerinin kayıt altına alınması, polis amirlerinin rütbe terfilerinde liyakate dayalı bir sistem uygulanması, ihtiyaçtan fazla sayıdaki birinci, ikinci ve üçüncü sınıf emniyet müdürlerine belli bir miktar ek ödeme yapılmak suretiyle resen emeklilik sistemi getirilmesi, Emniyet Teşkilatının tüm eğitim kurumlarının Polis Akademisi'ne bağlanması, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın İçişleri Bakanlığı ile ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi, büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde olmakla birlikte hizmet gerekleri bakımından uygun görülen yerlerin jandarmanın görev alanı olarak tespit edilmesine imkan sağlanması, nüfus hizmetlerine ilişkin iş ve işlemlerin daha sağlıklı yürütülmesi ve bürokratik süreçlerin kısaltılmasına yönelik çalışmalar kapsamında Nüfus Hizmetleri Kanunu'nda bazı düzenlemeler yapılması, Soyadı Kanunu'nun 3. maddesine aykırı soyadları ile yazım ve imla hatası bulunan ad ve soyadlarının mahkeme kararı aranmaksızın il veya ilçe idare kurulu kararıyla bir defaya mahsus olmak üzere değiştirilebilmesi, düzenlenmektedir.

12 Nitekim CMK'nın 116. maddesinde "Yakalanabileceği veya suç delillerinin elde edilebileceği hususunda makul şüphe varsa; şüphelinin veya sanığın üstü, eşyası, konutu, işyeri veya ona ait diğer yerler aranabilir" hükmüne yer verilmiştir. Bununla birlikte maddede yer alan "makul" ibaresi 06/03/2014 tarih ve 28933 (Mükerrer) S.R.G. de yayımlanan 21/02/2014 tarih ve 6526 sayılı kanunun 9.maddesiyle "somut delillere dayalı kuvvetli" şeklinde değiştirilmiş; daha sonra bu kez 12/12/2014 tarih ve 29203 (Mükerrer) sayılı R.G. de yayımlanan 02/12/2014 tarih ve 6572 sayılı kanunun 40. maddesi ile "somut delillere dayalı kuvvetli" ibaresi tekrar "makul" şeklinde değiştirilerek maddenin ilk haline geri dönlmüştür.

Diğer bir arama çeşidi olan ve bir suçun işlenmesini ya da bir tehlikenin önlenmesini ve anayasal hak ve özgürlüklerin korunmasını amaçlayan “önleme araması” ise PVSK’da düzenlenmiştir. Önleme araması, milli güvenlik ve kamu düzeninin, genel sağlık ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması; suç işlenmesinin önlenmesi; taşınması veya bulundurulması yasak olan her türlü silah, patlayıcı madde veya eşyanın tespiti amacıyla, hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde mülki amirin yazılı emriyle belli yerlerde, kişilerin üstlerinde, aracında, özel kâğıtlarında ve eşyasında yapılan arama işlemi şeklinde tanımlanabilir.

Nitekim PVSK’nın 9. maddesine göre, polis, tehlikenin veya suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla usulüne göre verilmiş sulh ceza hâkiminin kararı veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde mülki amirin vereceği yazılı emirle; kişilerin üstlerini, araçlarını, özel kâğıtlarını ve eşyasını arar; alınması gereken tedbirleri alır, suç delillerini koruma altına alarak 5271 sayılı CMK hükümlerine göre gerekli işlemleri yapar. Önleme aramasının nerelerle sınırlı olarak yapılabileceğini yine kanun ayrıntılı biçimde düzenlemiştir.¹³

Söz konusu hükümlerden hareketle, önleme araması yapmak isteyen kolluk, arama için makul sebeplerin oluştuğunu gerekçeleriyle birlikte gösterip aramanın yapılmasını önerdiği yer ve zamanı da içeren talep yazısını, aramanın yapılacağı yer mülki amirine yazılı olarak iletmekte ve mülki amir de talebi uygun bulursa hâkimden arama kararı talep etmektedir. Ancak gecikmesinde sakınca olan hallerde mülki amir, arama emri yazılı olarak kendisi de verebilmektedir.¹⁴

Gecikmesinde sakınca bulunan hallerin nelerden ibaret olduğu Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği hükümleriyle belirlenmiştir. Nitekim yönetmeliğin tanımlar başlıklı 4. maddesinde, önleme aramaları bakımından, derhal işlem yapılmadığı takdirde milli güvenlik ve kamu düzeninin, genel sağlık ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin ko-

13 Bu düzenlemelerin yanında Adalet ve İçişleri Bakanlıkları tarafından 01.06.2005 tarihinde çıkarılan “Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği”nde de arama bakımından ayrıntılı düzenlemelere yer vermiştir. Yönetmeliğin, 5.maddesinde adli arama, “Bir suç işlemek veya buna iştirak veyahut yataklık etmek makul şüphesi altında bulunan kimsenin, saklananın, şüphelinin, sanığın veya hükümlünün yakalanması ve suçun iz, eser, emare veya delillerinin elde edilmesi için bir kimsenin özel hayatının ve aile hayatının gizliliğinin sınırlandırılarak konutunda, işyerinde, kendisine ait diğer yerlerde, üzerinde, özel kâğıtlarında, eşyasında, aracında 5271 sayılı CMK ile diğer kanunlara göre yapılan araştırma işlemi” olarak tanımlanmıştır. Aynı yönetmeliğin 18 vd maddelerinde önleme aramalarına ilişkin usul ve esaslar ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir.

14 Arama talep, emir ve kararında yer verilmesi gereken hususlar Yönetmeliğin 20. maddesinin üçüncü fıkrasında sayılmıştır. Buna göre aramanın sebebi, konusu ve kapsamı, yapılacağı yer, geçerli olacağı süre mutlaka belirtilmelidir.

runmasının tehlikeye girmesi veya zarar görmesi, suç işlenmesinin önlenememesi, taşınması veya bulundurulması yasak olan her türlü silah, patlayıcı madde veya eşyanın tespit edilememesi ihtimalinin ortaya çıkması ve gerektiğinde hâkimden karar almak için vakit bulunmaması hallerinde gecikmede sakınca var kabul edilmektedir¹⁵.

Kolluk kuvvetlerini ilgilendiren bu iki temel yasa ve bağlı yönetmeliklerin getirdiği en önemli düzenleme önleme ve adli arama yetkileri ile ilgilidir. Bu yetkilerden önleme araması kolluğa makul şüphe durumunda tehlikeyi önleyecek kadar üst arama yetkisi vermiştir. Ancak bunun ötesine geçen ve ince arama olarak tabir edilen uygulamalar ise hâkim kararına bağlanmıştır.

Kanaatimizce, yeni ceza hukuku mevzuatı kapsamında düzenlemeler yapılırken kaynak ülke mevzuatı olarak Alman hukuku esas alınmış ve bu anlamda aramayla ilgili CMK, PVSK ve diğer mevzuat çerçevesinde yönetmelikler çıkarılırken insan hakları ve özgürlükleri bağlamında en önemli unsur olarak hâkim güvencesi getirilmeye çalışılmış ve bu bağlamda uluslar arası hukuk standartları yakalanmak istenmiştir.

2.1.2.İç Güvenlik Paketinde Yapılan Düzenleme

4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı PVSK'nın "Durdurma ve kimlik sorma" başlıklı 4/A maddesinde bulunan arama yetkisi, söz konusu 6638 sayılı Kanun ile genişletilmektedir. Mevcut maddenin 6. fıkrasında, polis, kişileri ve araçları; bir suç veya kabahatin işlenmesini önlemek, suç işlendikten sonra kaçan faillerin yakalanmasını sağlamak, işlenen suç veya kabahatlerin faillerinin kimliklerini tespit etmek, hakkında yakalama emri ya da zorla getirme kararı verilmiş olan kişileri tespit etmek, kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü veya malvarlığı bakımından ya da topluma yönelik mevcut veya muhtemel bir tehlikeyi önlemek amacıyla durdurabileceği hükme bağlanmıştır. Ayrıca durdurma yetkisinin kullanılabilmesi için polisin tecrübesine ve içinde bulunulan durumdan edindiği izlenime dayanan makul bir sebebin bulunması gerektiği ifade edilmiştir. Yine, polis, suç önleme amacıyla durdurduğu kişi üzerinde veya aracında silah veya tehlike oluşturan diğer bir eşyanın bulunduğu hususunda yeterli şüphenin varlığı halinde, kendisine veya başkalarına zarar verilmesini önlemek amacıyla gerekli tedbirleri alabileceği hükme bağlanmıştır.

Maddenin mevcut halinde polis, tehlike halinde ve tehlikeyi giderecek kadar şahısların üstünü arayabilmekte, araçların gözle görünen yerlerini kontrol edebilmektedir. Bu işlem için yürürlükteki mevzuata göre polis

¹⁵ Yönetmelik hükümleri için bkz, <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.aspx?MevzuatKod=7.5.8203&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=önleme>

hâkimden izin almasına gerek bulunmamaktadır. 6638 sayılı Kanunun 1.maddesinde yapılan düzenlemeyle, şahsın üzeri, eşyası ve aracı, kolluk amirinin yazılı veya acele hallerde sözlü emri ile aranabilecektir. Nitekim yapılan değişiklikte, söz konusu fıkraya “Ancak, el ile dıştan kontrol hariç kişinin üstü ve eşyası ile aracının dışarıdan bakıldığına içerisi görünmeyen bölümlerinin aranması; İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenecek esaslar dâhilinde mülki amirin görevlendireceği kolluk amirinin yazılı, acele hallerde sonradan yazıyla teyit edilmek üzere sözlü emriyle yapılabilir. Kolluk amirinin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur.” cümleleri eklenmektedir¹⁶.

Yürürlükteki kanun maddesi ile 6638 sayılı Kanundaki yeni düzenleme karşılaştırıldığında; madde kapsamı itibarıyla polise daha önce olmayan bir yetki verildiği görülmektedir. Zira bir şahsın üst, eşya ve aracının içinin aranması PVSK’da önleme araması olarak düzenlenmiştir. Zira değişiklik yapılan düzenleme, polisin durdurma ve kimlik sorma yetkisi ile ilgilidir ve bu yetkiler kolluk güçleri tarafından önleme arması kapsamında yürütülen ve esasında hâkim kararı dahi gerektirmeyen uygulamalardır. Bununla birlikte, yapılan düzenlemeyle, kolluk güçlerine, el ile dıştan kontrol hariç kişinin üstü ve eşyası ile aracının dışarıdan bakıldığına içerisi görünmeyen bölümlerinin aranması yetkisi verilmek suretiyle esasen 5271 sayılı CMK kapsamında işlem yapılmasını ve hâkim kararı gerektiren uygulamaların mülki amirin görevlendireceği kolluk amirinin yazılı ve acele hallerde sonradan yazıyla teyit edilmek üzere sözlü emriyle yapılabilmesine imkân tanınmaktadır.

Öte yandan maddenin 4.fıkrasına eklenen cümleler, fıkra içerisinde uyumlu gibi gözükse de maddenin tamamı ile uyuşmamakta ve maddenin diğer fıkralarında yer alan düzenlemelerle ters düşmektedir. Zira maddenin diğer fıkralarında şahsın kimliğinin bulunmaması durumunda,

16 Yapılan değişikliğin gerekçesi TBMM’ye sevk edilen tasarıda “Bulundurulması ve taşınması yasak olan suç aletlerini taşıdığından şüphelenilen kişinin üstü, eşyası ve aracının dışarıdan bakıldığına görünmeyen yerlerinin aranabilmesi için hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının yazılı emri alınmaya çalışıldığında, aranılmak istenen kişi daha uzun süre bekletilerek mağdur edilmekte, arama kararı verilmediği hallerde ise suç örgütleri tarafından uyuşturucu, silah ve bombaların taşınmasına engel olunamamakta ve suç işlenmeden önce gerekli önlemlerin alınmaması durumu ile karşı karşıya kalınmaktadır. Bu çerçevede, konuyla ilgili hukuksal boşluğun giderilmesi ve suç işlenmeden önce suç malzemelerine el konularak kamu düzeninin sağlanması bakımından, durdurulan kişinin üstü ve eşyası ile aracının dışarıdan bakıldığına içerisi görünmeyen bölümlerinin aranmasının; İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenecek esaslar dâhilinde mülki amirin görevlendireceği kolluk amirinin yazılı, acele hallerde sonradan yazıyla teyit edilmek üzere sözlü emriyle yapılabilmesine imkân sağlanmaktadır. Böylece kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü veya malvarlığına ya da topluma yönelik mevcut veya muhtemel tehlikelerin önlenmesi amaçlanmıştır.” şeklinde ifade edilmiştir. Tasarı metni ve gerekçesi için bkz, <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0995.pdf>.

şahsın yakalanarak durumdan derhal cumhuriyet savcısına haber verilmesi emredilmektedir. Başka bir anlatımla, şahıs kimliğini ispat edemezse hakkında işlem yapılması ancak kolluğun adli amiri olan savcı emri ile mümkündür. Buna karşılık, değiştirilen maddenin yeni hali ile kimlik bulundurmamaktan daha ağır bir nitelikte olduğu tartışmasız olan kişinin üzerinde ve arabasında arama yapılması kolluk amirinin emrine-talimatına bırakılmaktadır. Yapılan değişiklik ile önleme araması ile adli arama yetkisi arasında var olan fark ortadan kalkacak ve neredeyse aynı konuma gelecektir; yani önleme ve adli arama ayrımı ortadan kalkmakla ikisi tek kavrama dönüşecektir.

Yine değişiklik yapılan madde, aynı kanunun 9. maddesi ile birlikte değerlendirildiğinde, bir başka sorunla karşılaşmaktadır. Zira 9. maddede önleme araması düzenlenmiştir ve önleme aramasının hâkim kararı ile yapılması emredici şekilde kaleme alınmıştır. Bu maddede önleme aramasına tabi yerler arasında kişilerin üst, eşya ve araçları da bulunmaktadır. Nitekim maddenin birinci fıkrasında, polisin önleme araması kapsamında, kişilerin üstlerini, araçlarını, özel kâğıtlarını ve eşyasını hâkim kararıyla arayabileceği açıkça hüküm altına alınmıştır. Yapılan değişiklik ile, el ile dıştan kontrol hariç kişinin üstü ve eşyası ile aracının dışarıdan bakıldığında içerisi görünmeyen bölümlerinin aranması kolluk amirinin kararına bırakılmaktadır. Yani mevzuatta hâkim kararı ile yapılabilen bir husus aynı kanunda bir başka madde içine yeniden yazılarak ve de kolluk amiri emrine verilerek ikilik oluşturulmaktadır. Bu halde bazı sorunların ortaya çıkması ve kolluk kuvvetlerinin uygulamada kararsız kalma ihtimali söz konusu olabilecektir.

Örneğin, yolda seyir halindeki bir araçtan şüphelenen kolluk görevlisinin, kanun değişikliğinden sonra, hangi maddeye göre işlem yapacağı belirsiz hale gelecektir. Böylesi bir durumla karşılaşan bir polis, mahkeme kararı ile şahsın üzerini, eşyasını ve aracın içini arayabilecekken; aynı durum için bu kez PVSK'nın 4/A maddesine göre kolluk amirine haber verip, amirin sözlü emri ile aracı durdurup, şahısların üzerini, eşyasını ve aracın içini arayabilecektir. Bu tür yaşanması olası durumlar, kanaatimizce Kanunun ilgili maddelerinin uygulanmasında ciddi sorunlara yol açacak, birebir benzer olaylarda iki farklı uygulamanın ortaya çıkması hem kolluk kuvvetlerini hem de bu uygulamaya maruz kalan bireyleri zor durumda bırakacaktır. Nitekim söz konusu değişiklik sonrası bu maddeye dayanarak ülkemizin her bir ilinde ve ilçesinde polis, kişiye özel uygulamalar ve taktikler geliştirecek, böyle bir durum da kişi güvenliği özelinde hukuk güvenliğini ortadan kaldıracaktır.

Yapılan değişiklik sonucu keyfi uygulamalar neticesinde özel hayatın gizliliği ve kişi dokunulmazlığı ihlal edilebilecektir. Arama koruma tedbiri, daha önce de ifade edildiği üzere, özel yaşamın gizliliği gibi belli temel haklara ağır müdahalede bulunulmasını gerektirir niteliktedir. Bu yönüyle arama işlemi ile birey menfaati doğrudan zarara uğramaktadır. Tüm koruma tedbirleri gibi arama da, sadece masumiyet karinesi nedeniyle biçimsel olarak suçsuz olan kimselere değil; kimi zaman gerçekten suçsuz olanlara da uygulanabilecek ve ağır ihlallere yol açabilecek niteliktedir. Bu nedenle, çatışan birey-kamu menfaatleri arasında denge kurabilmek ve birey bakımından teminat oluşturmak üzere anayasalar ve kanunlarca ancak belli şartlara bağlı olarak uygulanabilir kılınmıştır¹⁷.

Özel hayatın gizliliğinin esas olduğu 1982 Anayasası'nın 20. maddesinde açık bir şekilde ifade edilmiştir. Söz konusu maddede, özel hayatın gizliliği düzenlenmiş ve bir kimsenin, üstünün, özel kâğıtlarının ve eşyasının usulüne uygun verilmiş hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri olmadıkça aranmayacağı ve bunun da yalnız maddede sayılan sebeplere dayanılarak yapılabileceği hükme bağlanmıştır¹⁸. Özel yaşamın dokunulmazlığı temel haklardandır ve bu niteliği nedeniyle insan haklarına ilişkin beyanname ve sözleşmelerde yer almış, tüm demokratik ülkelerin mevzuatlarında açıkça belirlenen istisnalar dışında devlete, topluma ve diğer kişilere karşı korunmuştur.

İnsan Hakları Evrensel Bildirisinin (İHEB) 12. maddesinde de, hiç kimsenin özel hayatı, ailesi, konutu veya yazışması konusunda, keyfî karışmalara, şeref ve şöhretine karşı saldırılara maruz bırakılmayacağı belirtilmiş ve herkesin bu saldırı ve karışmalara karşı yasa ile korunmaya hakkı olduğu açık bir şekilde vurgulanmıştır¹⁹.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 8. maddesinde de, herkesin özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu, bu hakkın kullanılmasında bir kamu otoritesi tarafından müdahalenin, demokratik bir toplumda ancak ulusal güvenlik, kamu

¹⁷ Konuya ilişkin düzenlemeler için bkz 5271 sayılı CMK 116. vd maddeleri.

¹⁸ 1982 Anayasasının 20.maddesinin ikinci fıkrasında; "Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar." hükmü yer almaktadır.

¹⁹ Söz konusu bildiriye yer alan düzenlemeler için bkz, <http://www.un.org/en/documents/udhr/>

güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, dirlik ve düzenliğin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın ve ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için zorunlu olan ölçüde ve yasayla öngörülmüş olmak koşuluyla söz konusu olabileceği hüküm altına alınmış ve özel yaşamın dokunulmazlığına açıkça vurgu yapılmıştır²⁰.

AİHS'nin 8.maddesinde özel hayata, aile hayatına, konuta ve haberleşmeye saygı gösterilmesi zorunluluğu düzenlemiş, kamu otoritesinin bunlara yönelik müdahalesini meşru kılacak sebepler arasında "suç işlenmesinin önlenmesi" de sayılmış ve bu tedbirlerin ancak "ölçülülük" ve "yasayla öngörülmüş olma" koşulları gerçekleşmişse uygulanabileceği belirtilmiştir²¹. Söz konusu düzenlemelere benzer hükümler içeren PYSK ve CMK'nın da amacı, özel hayatın gizliliği ve kişi dokunulmazlığı haklarını korumak ve hâkim güvencesini sağlamaktır. Oysa 4/A maddesindeki değişiklik, Anayasa, AİHS, PYSK ve CMK hükümlerine aykırı şekilde bir kolluk amirinin yazılı dahi olmayan sözlü emri ile kişi dokunulmazlığı ve özel hayatın gizliliği ihlal edilebilecektir.

Söz konusu değişikliğin olumsuz bir başka sonucu da yetki karmaşasına neden olma ihtimalidir. Nitekim birebir benzer konularda kolluk amirinin sözlü emriyle arama yapılabileceği gibi, hâkim kararıyla da uygulama yapılabilecektir. Bir araçtan şüphelenen ve amirinin yazılı ya da sözlü emri ile durdurarak arayan bir kolluk görevlisi, arama sonucunda bireylerin özel bilgi ve belgelerine vakıf olmakla birlikte bunlara dair suç unsuru bulamaz ve de ilgililerce şikâyet edilirse ne olacaktır? Böyle bir durumda hâkim de sözlü ya da yazılı emir üzerine yapılan arama işlemini herhangi bir ihlal görüp onaylamazsa, bu işlemde mağduriyet oluşturan amir ve memurların sorumluluk veya sorumsuzluk durumunun ne olacağı belirsizdir. Hâkim kendisine sorulmadan yapılan ve aslında PYSK madde 9'a göre yapılabilecek bir kolluk işlemine yetki aşımı gibi bir sebeple izin vermeme takdirini kullanırsa ne olacaktır? Bu durumda yapılan kolluk işlemi sonucu emri veren amire ve arama yapan memura nasıl bir hukuki ve idari sorumluluk yüklenecektir?

Konuya ilişkin vurgulanması gereken diğer bir husus da, PYSK'nın 9.maddesinin birinci fıkrasında yer alan "usulüne göre verilmiş hâkim kararı" ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğu kapatılan Hamur Sulh Ceza Mahkemesince ileri sürülmüş, ancak Yüksek Mahkeme 27.07.2006 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 22.02.2006 gün ve 2003/29 Esas, 2006/24 Karar sayılı karar ile talebin reddine dair karar ver-

²⁰ Maddeye ilişkin geniş bilgi için bkz, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarından Örnekler, (2007). *Avrupa Konseyi Yayını, Ankara*, s.284 ila 345.

²¹ Konuya ilişkin geniş bilgi için bkz, Avrupa Konseyi, s.285 vd.

miştir²².

İtiraz başvurusunda, Anayasa'nın 20. maddesindeki düzenlemenin adli aramalara ilişkin olduğu, 2559 sayılı Kanunun 9. maddesindeki aramanın ise önleme araması olduğu, bu açıdan idari işlem niteliği taşıdığı belirtilerek, bu aramalarda hâkim kararı aranmasına ilişkin kuralın Anayasa'nın Başlangıç hükümleri ile 6, 8, 9, 20 ve 125. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Anayasa Mahkemesi ise, özel yaşamın gizliliğini güvence altına alan 20. maddenin özel yaşama müdahale teşkil eden tüm arama türleri bakımından geçerli olduğunu ve önleme araması bakımından hâkim kararı güvencesinin istisna tutulamayacağını belirterek oybirliği ile ret kararı vermiştir. Anayasa Mahkemesi, 3.10.2001 gün ve 4709 sayılı Yasayla Anayasa'nın 20. maddesindeki "Adli soruşturma ve kovuşturmanın gerektirdiği istisnalar saklıdır" cümlesinin madde metninden çıkarıldığına, söz konusu değişikliğin gerekçesinde, bu hak ve özgürlüklerle ilgili özel sınırların, AİHS'de öngörülen esaslar çerçevesinde açık olarak belirlenmiş olduğuna değinmiş ve Anayasa'nın 20. maddesine göre, bir kişinin üstünün ve özel eşyasının aranması için hâkim kararının ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kanunla yetkili kılınan merciin yazılı emrinin yirmi dört saat içinde hâkimin onayına sunulması zorunluluğunun ve özel sınırlama nedenlerinin varlığının şart kılınmasıyla, özel yaşam alanının korunmasının güçlendirildiğine vurgu yapmıştır.

Yine Anayasa Mahkemesi, söz konusu kararında, Anayasa'nın 20. maddesinin, 3.10.2001 gün ve 4709 sayılı Yasa ile yapılan değişiklik çerçevesinde sadece adli aramalarda değil, özel yaşama müdahale oluşturan tüm aramalarda uygulanma olanağına sahip olduğuna hükmetmiş ve madde ile öngörülen hâkim kararı güvencesinden önleme aramalarının istisna tutulamayacağına değinerek itiraz konusu kuralın, Anayasa'nın 20. maddesine aykırı olmadığına karar vermiştir²³.

2.2. Kolluğa "Koruma Altına Alma" ve "Uzaklaştırma" Yetkisi Verilmesi

6638 sayılı Kanunun 2. maddesiyle polisin yakalama yetkisini düzenleyen PVSK'nın 13.maddesinde düzenleme yapılmaktadır. Söz konusu maddede polisin hangi hallerde yakalama ve devamında gerekli yasal işlemleri yapacağı anlatılmaktadır. Yapılan değişiklikle maddenin birinci

22 Söz konusu kararın gerekçesi için bkz, <http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/ea990b52-e05f-47be-908a-27613dd36e67?excludeGerekce=False&wordsOnly=False>

23 Ayrıca Yüksek Mahkeme iptal gerekçesinde, iptali istenen kuralın Anayasanın Başlangıcında yer alan kuvvetler ayrılığı ilkesi ve 6.,8., 9. ve 125. maddeleriyle ilgisinin bulunmadığını tespit etmiştir.

fıkrasına “Kendisinin veya başkalarının can güvenliğini tehlikeye düşürenleri” bendi eklenmekte ve “Yakalar ve gerekli kanuni işlemleri yapar” ibaresi, “Eylemin veya durumun niteliğine göre; koruma altına alır, uzaklaştırır ya da yakalar ve gerekli kanuni işlemleri yapar” şeklinde değiştirilmektedir²⁴. Maddenin değişiklikten önceki halinde esasen yukarıda da değinildiği üzere, polisin yakalama yapacağı haller düzenlenmekte ve yakalama gerçekleşikten sonra yapılması gereken işlemler üzerinde durulmaktadır.

Maddeye eklenen eylemin veya durumun niteliğine göre madde sayılan hallerde kişilerin koruma altına alınacağına veya uzaklaştırılacağına ilişkin düzenleme belirsizlik içermektedir. Zira özellikle “koruma altına alma” müessesesinin ne anlama geldiği ve ne şekilde uygulanacağı muğlâktır. Anılan maddede “koruma altına alma” şeklinde yeni bir tedbir öngörülerek, henüz suç işlememiş bir kişinin suç işlemesi ihtimaline binaen koruma veya kontrol altına alınmasına imkân tanınmaktadır. Düzenlemeye göre, koruma altına alma tedbiri, belli bir suça özgü olarak uygulanmayacak, esas itibarıyla suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla uygulanabilecektir. Koruma altına alma müessesesi, Anayasa ve ceza mevzuatımızda yer alan ve sıkı şartlara bağlanan tutuklama ve yakalamadan ayırık olarak yeni bir uygulama alanı getirmektedir. Her ne kadar ismi “koruma altına alma” olarak zikredilse de sonuçları itibarıyla kişilerin özgürlüklerini kısıtlayacağı ve bu haliyle Anayasanın 19. maddesindeki kişi hürriyetinden yoksun bırakma sonucunu doğuran bir tedbir olacağı ihtimal dâhilindedir.

Anayasanın “Kişi hürriyeti ve güvenliği” başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrasında herkesin, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahip olduğu hükümüne yer verilmiş ve kişi hürriyetinden yoksun bırakmanın sadece aynı maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen hallerle sınırlı olarak uygulanabileceği düzenlenmiştir.

24 Söz konusu değişikliğe gerekçesi “2559 sayılı Kanunun 13. maddesinin birinci fıkrasına (H) bendi eklenerek eylemin veya durumun niteliğine göre polisin; kendisinin veya başkalarının can güvenliğini tehlikeye düşürenleri koruma altına alması, uzaklaştırması veya yakalamasına ilişkin düzenleme yapılmıştır. Böylece polis; kendisinin veya başkalarının can güvenliğini tehlikeye düşürenleri, fiilleri ayrı bir suç oluşturmadığı takdirde, kişinin can güvenliğinin sağlanması bakımından koruma altına alabilecek ya da olay yerinden uzaklaştırabilecektir. Bu düzenleme, Anayasanın, seyahat özgürlüğünün suç işlenmesini önlemek amacıyla kanunla sınırlandırabileceğini öngören 23.maddesine de uygundur. Örneğin, yangın sırasında itfaiye görevlilerinin çalışmasına engel olan veya olay yerinde polisin aldığı tedbirlere uymayan kişilerin bu fiillerinin sona erdirilmesi amacıyla da bu yetki kullanılabilir.” şeklinde ifade edilmiştir. TBMM’ye sevk edilen Tasarı metni ve gerekçesi için bkz, <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0995.pdf>. Her ne kadar madde gerekçesinde söz konusu düzenlemenin Anayasanın 23.maddesine aykırı olmayacağı ifade edilmiş ise de, madde gerekçesinde böyle bir açıklama yapmanın başlı başına bu konuda anayasaya aykırılık iddiasının gündeme gelmesinin kuvvetle muhtemel olduğu gerçeğini ortaya koyduğu kanaatindeyiz.

Düzenlemeye göre bir kimsenin ancak; a. mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi, b. bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması, c. bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi, d. toplum için tehlike teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi, e. usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması, hallerinde hürriyetinden yoksun bırakılabileceği, bunların dışında hürriyetinden yoksun bırakılamayacağı emredici nitelikte düzenlenmiştir. Fıkra da, suç işlenmesinin önlenmesi, hürriyetten yoksun bırakma için bir gerekçe olarak kabul edilmemiştir. Bu nedenle güvenlik gerekçesini önceleyerek suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla koruma altına alınarak dahi olsa kişilerin hürriyetinin sınırlandırılması, Anayasaya aykırılık sorununu gündeme getirebilecektir.

Anayasanın 19. maddesinde yakalama konusunda, hâkim kararının kural olduğu, bununla birlikte ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde hâkim kararı olmaksızın yakalama yapılabileceği ve bu durumda yakalama şartlarının kanunda gösterilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Yakalanan veya tutuklanan kişiler ise en geç 48 saat içinde hâkim önüne çıkarılmak zorundadır. Bu düzenlemelere göre, en temel norm tarafından güvence altına alınan, kişi hürriyeti ve güvenliğinin hâkim kararı dışında başka bir makam veya merci tarafından kısıtlanması mümkün görülmemektedir.

CMK'nın 90. maddesinde de, Anayasada yer alan hükme paralel olarak yakalamanın şartları belirlenmiş ve yakalama yetkisine sahip olan kişiler belirtilmiştir. Öte yandan, Anayasanın 19. ve CMK'nın 91. maddesine göre tutuklama kararı verilinceye kadar, bir suç nedeniyle kişilerin özgürlüğü en fazla 4 güne kadar kısıtlanabilmektedir. Bir kişi, bir suç nedeniyle en fazla 4 güne kadar gözaltında tutulabilirken, herhangi bir suça bağlı olmaksızın ne kadar uygulanacağı belli olmayan sürelerle koruma altına alma tedbirinin uygulanmasının Anayasada öngörülen orantılılık ilkesine de aykırı düşebileceği kanaatindeyiz.

Zira koruma altına alma tedbiri uygulanmasına neden olan eylemler, suça yönelik olabileceği gibi, bu hareketlerin bir suçla bağlantısının bulunmama ihtimalinin de olduğu muhakkaktır. Suçun henüz icra hareket-

leri başlayınca kadar, kişinin iradesinin suç işlemek mi yoksa başka bir fiili gerçekleştirmek mi olduğunun tespit edilmesi ve bu aşamadaki fiil nedeniyle özgürlüğünün kısıtlanması yoluna gidilmesi, hukukun genel prensiplerine aykırılık teşkil edeceği gibi kişilerin hayata geçmemiş düşüncelerinin cezalandırılması gibi bir sonucu da ortaya çıkarabilecektir. “Koruma altına alma” kurumunun, yürürlükteki ceza mevzuatında düzenlenmeyen yeni bir kurum olması nedeniyle koruma altına alınan kişilerin bu süre içinde nerede tutulacağı, nezarethane mi yoksa tutukevi veya ceza infaz kurumunda mı bekletileceği, hususları da bir başka tartışma konusu olacaktır.

Ayrıca anılan tedbirin uygulanması, yetki karmaşasına da neden olabilecektir. Ceza muhakemesi sistemimizde bir fiilin cezalandırılabilmesi için hazırlık hareketleri yeterli olmayıp en azından suçun icra hareketlerine başlanmış olması gerekmektedir. Bir kişinin bir suçu işlemeye yönelik hazırlık yaptığının somut vakıalara dayanılarak tespit edilmesi durumunda genellikle kişinin eylemi, şahsın işlemeyi amaçladığı suça ilişkin teşebbüs aşamasındadır. Bu nedenle, bu suç dolayısıyla adli merciler tarafından bir suç soruşturmasının başlatılması gerekecektir. Bu durumda ortada bir suç soruşturması varken ve koruma tedbiri olarak gözaltı veya tutuklama kararı verme yetkisi adli mercilerde iken, idari birimlere bu şekilde gözaltı veya tutuklamaya benzer bir müessese olarak koruma altına alma yetkisi verilmesi, uygulamada yetki karmaşasına ve tereddütlere neden olabilecektir.

Öte yandan söz konusu düzenleme, polisin önleyici kolluk hizmetlerine ilişkin bir düzenleme niteliğinde olup, suç işlendiğine dair bir şüphenin varlığı aranmaksızın suç işlemeye ilişkin hazırlık yapıldığına dair şüphenin somut vakıalara dayanılarak tespiti durumunda kişilerin özgürlüğünün kısıtlanması sonucunu doğurabilecektir.

AİHS hükümlerine göre, bir kişinin hâkim kararı ve suç şüphesi olmaksızın özgürlüğünün kısıtlanması, ancak AİHS'nin 5. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde öngörülen “kanundan kaynaklanan bir yükümlülüğün uygulanmasını sağlamak” ve aynı maddenin (c) bendinde öngörülen “yetkili merciin önüne çıkarılmak” amacına yönelik olarak yapılabilmektedir. Söz konusu maddede, bireyin insan haklarının korunmasına ilişkin önemli bir hususa işaret edilerek kişisel özgürlüğün, genel olarak herkesin faydalanması gereken temel bir şart olduğu vurgulanmaktadır. Kişisel özgürlükten mahrumiyet, aile hayatı ve özel hayat hakkından, toplantı özgürlüğü, dernek kurma özgürlüğü, ifade özgürlüğü ve serbest dolaşım özgürlüğü gibi diğer pek çok hak ve özgürlükten

yararlanılmasını doğrudan ve olumsuz olarak etkileyecek niteliktedir²⁵. Dolayısıyla, yapılan düzenlemenin AİHS'nin ilgili hükümlerine de uygun olması gerekmektedir.

AİHS'nin uygulanmasında ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında, özgürlükten mahrumiyet hali, sözleşmede yer alan diğer hak ve özgürlükleri de yakından etkilediği için keyfi bir şekilde uygulanan kanun hükmünden kaynaklanan bir mahrumiyet halinin asla kabul edilemeyeceği üzerinde titizlikle durulmaktadır. AİHM, Kurt-Türkiye davasında, herhangi bir özgürlükten mahrumiyet uygulamasının yalnızca ulusal hukuk bakımından usul ve esasa uygun olmasını değil, bu tür bir uygulamanın aynı zamanda 5.maddede öngörülen kişinin keyfi uygulamalardan korunmasına yönelik hükme de uygun olması gerektiğine vurgu yapmıştır²⁶. Yine AİHM, alıkoyulma amacının yargılama olmadığı durumlarda, ilgililere karşı önleyici tedbir alınması şeklindeki gerekçelerin kabul edilemeyeceğine hükmetmiştir. Örneğin, daha önceden polis tarafından tanınan bir kimsenin kontrol sırasında üzerinde kimliği bulunmadığı gerekçesiyle kimlik tespiti amacıyla alıkoyulmasına yönelik yetki kullanımı AİHM tarafından keyfi olarak değerlendirilmiştir²⁷.

AİHM tarafından konuya ilişkin verilmiş olan pek çok kararda, alıkoymanın öncelikle "hukuki" olması ve şahıslara yüklenen yükümlülüğün bir kanundan kaynaklanması gerektiğine, bir mahkeme kararı olmaksızın yapılacak özgürlükten yoksun bırakmanın istisna olduğuna ve dar yorumlanması gerektiğine, ilgili kişinin üzerine düşen bir yükümlülüğün varlığının zorunlu olması, gözaltı ve alıkoymanın bu yükümlülüğün gereklerinin yerine getirilmesini sağlama amacına yönelik olması, cezalandırıcı bir özellik taşımaması ve yükümlülük yerine getirilir getirilmez sona ermesine, yani makul bir süreyle sınırlı olması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Ayrıca AİHM, özgürlükten mahrumiyet uygulamasının dayanağını oluşturan yasaların erişilebilirlik, öngörülebilirlik ve kesinlik ilkelerini gözetin ve keyfi uygulamalara maruz kalma riskine karşı bazı teminatları da içeren nitelikte yasalar olması gerektiğine değinmiştir. Nitekim Baranowski-Polonya davasında AİHM, soruşturma aşamasında verilen alıkoyma emrinin mahkeme aşamasında süresinin uzatılabilmesinin doğru olup olmadığına dair net bir yasal hüküm bulunmamasını, böyle bir hüküm varsa da hangi şartlarda bu hükmün uygulanacağını belirtilmemiş olmasını sözleşmeye aykırı bulmuştur. Yine aynı kararda, kişinin yasada boşluk olmasından ötürü belirsiz ve öngörülemeyen bir süre için

25 Macovei, Monica, (2002). Kişinin Özgürlük ve Güvenlik Hakkı, *AİHS'nin 5.Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz, İnsan Hakları Kitapçıkları, No.5*, s.10.

26 Macovei, a.g.e, s.21.

27 Macovei, a.g.e, s.23.

alikonulmuş olmasının da maddede öngörülen ilkelere ters düştüğüne vurgu yapılmıştır²⁸.

Öte yandan AİHM kararlarında herhangi bir özgürlükten mahrumiyet uygulamasında doğru ve güvenilir kayıt tutulmasının da önemine vurgu yapılmaktadır. Kolluk kuvvetleri tarafından yakalandıktan sonra başına ne geldiği bilinmeyen kişilerle ilgili yapılan başvurularda AİHM sözleşmeye aykırılıktan ihlal kararı vermiştir. Bu bakımdan kişinin alikonulduğu ilk andan itibaren başka bir yere sevk edilmesine kadar geçen sürede yapılan her bir işlemin ve detayın sistematik olarak kaydının tutulması, keyfi muameleye karşı hayati önem arz eden bir güvence olarak kabul edilmektedir. Zira 5. maddede yer alan ve madde uygulamasının esasını teşkil eden “yargı gözetimi teminatı” şartı, kişinin özgürlüğünden mahrum edildiği ilk andan itibaren işlemeye başlar ve bu teminatın geçerliliğinin denetimi ancak söz konusu sürecin usulünce kayıt altına alınmasına bağlıdır²⁹.

Bu değerlendirmeler ışığında, söz konusu düzenlemenin bu haliyle ucu açık uygulamalara zemin hazırlayabileceği, koruma altına alma tedbirinin ve uzaklaştırmanın uygulanma şartlarının ve süresinin belirsiz olduğu ve keyfiliğe, bunun sonucu olarak da hak ihlallerine neden olabileceği kanaatindeyiz.

2.3. Kolluğun Zor Kullanma Yetkisinin Genişletilmesi

6638 sayılı Kanununun 4. maddesiyle PVSK'nın “Zor ve silah kullanma” başlıklı 16. maddesinde düzenleme yapılmaktadır. Düzenlemeye göre, maddenin yedinci fıkrasında yer alan polisin silah kullanma yetkisi genişletilmektedir. Maddenin mevcut halinde, polisin, a. Meşru savunma hakkının kullanılması kapsamında, b. Bedenî kuvvet ve maddî güç kullanarak etkisiz hale getiremediği direniş karşısında, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde, c. Hakkında tutuklama, gözaltına alma, zorla getirme kararı veya yakalama emri verilmiş olan kişilerin ya da suçüstü halinde şüphelinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde, silah kullanmaya yetkili olduğu hüküm altına alınmıştır. Söz konusu fıkraya, yeni bir bent halinde, “Kendisine veya başkalarına, işyerlerine, konutlara, kamu binalarına, okullara, yurtlara, ibadethanelere, araçlara, kişilerin tek tek veya toplu halde bulunduğu açık veya kapalı alanlara Molotof, patlayıcı, yanıcı, yakıcı, boğucu, yaralayıcı ve benzeri silahlarla saldıran veya saldırıya teşebbüs edenlere karşı, saldırıyı etkisiz kılmak amacıyla ve etkisiz kılacak şekilde,” hükmü eklenmektedir³⁰. Maddeye eklenen bent ince-

²⁸ Macovei, a.g.e, s.29.

²⁹ Macovei, a.g.e, s.29-30.

³⁰ Söz konusu değişiklik madde gerekçesinde, “Mevut düzenleme çok soyut olduğundan

lendiğinde, söz konusu düzenlemenin son dönemde ülke genelinde ciddi tartışmalara neden olan toplantı gösteri ve yürüyüşleriyle ilgili yaşanan sıkıntıdan kaynaklandığı anlaşılmaktadır.³¹ Bu kısımda öncelikle genel olarak zor kullanma yetkisi üzerinde durulacak, uluslar arası düzenlemelere değinilecek ve bu yetkinin sınırları açıklanmaya çalışılacaktır.

2.3.1. Zor Kullanma Kavramı ve Koşulları

Kamu düzeninin, genel asayişin, güvenliğin sağlanması ve devamı için kolluğa zor kullanma yetkisinin tanınması zorunlu olmakla birlikte; bu yetki, çoğu zaman en temel insan hakkı olan ve diğer tüm hakların kullanılması için önkoşul niteliğindeki yaşama hakkını tehdit etmesi nedeniyle bu yetkinin kullanılabileceği durumlar ve şartlar, kanunlarla, öngörülebilir bir şekilde sınırlanmalıdır. Kamu düzeninin sağlanması ya da bozulmuş olan kamu düzeninin yeniden tesisi, suçla mücadele edilmesi ile insan hak ve özgürlüklerinin korunması ve bu haklara saygı arasında hassas bir çizgi bulunmaktadır. Kamu görevlilerine tanınan zor kullanma yetkisinin, kişilerin temel hak ve özgürlüklerden birisi olan vücut bütünlüğüne ve özellikle yaşama hakkına yönelik olarak kullanılmasının şartlarını ve sınırlarını titizlikle tespit etmek, insan haklarını temel alan bir hukuk devletinin temini açısından büyük önem taşımaktadır. Bir toplumda huzur ve güvenin sağlanması ile vatandaşların can ve mal güvenliğinin teminat altına alınması, kamu gücünü kullanan erklerin en temel görevlerinden biridir ve bu görev, kolluk kuvvetleri tarafından yerine getirilmektedir.³²

uygulamada tereddütlere düşülmektedir. Ayrıca silah kullanıldığı takdirde yürütülen soruşturma ve kovuşturmanın çok uzun olması sonucunda personel mağdur edilmektedir. Belirtilen nedenlerle, kanuni şartları gerçekleşmesine rağmen polislin silah kullanmaması nedeniyle vatandaşların can ve mal güvenliği telafisi imkânsız bir tehlike altına kalabilmektedir. Son zamanlarda toplumsal olaylarda doğrudan kolluk kuvvetlerine, vatandaşlara ve özellikle toplu taşıma araçlarına atılan molotoflarla can kayıpları yaşanmıştır. Madde ile polislin; kendisine veya başkalarına, işyerlerine, konutlara, kamu binalarına, okullara, yurtlara, ibadethanelere, araçlara ve kişilerin tek tek veya toplu halde bulunduğu açık veya kapalı alanlara molotof, patlayıcı, yanıcı, yakıcı, boğucu, yaralayıcı ve benzeri silahlarla saldıran veya saldırıya teşebbüs edenlere karşı, saldırıyı etkisiz kılmak amacıyla ve etkisiz kılacak ölçüde silah kullanabileceği açıkça düzenlenerek, uygulamada karşılaşılan tereddütlerin giderilmesi amaçlanmıştır. Öte yandan, ölçülülük ve orantılılık ilkelerine vurgu yapılarak, belirtilen silahlarla saldıran kişilerin yaşam hakları ve vücut bütünlüklerinin korunmasına özen gösterilmiştir.” şeklinde açıklanmıştır. İçişleri Bakanlığı’na hazırlanıp 03/11/2014 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı’na sunulan tasarı metni ve gerekçesi için bkz, <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0995.pdf>.

31 Nitekim kanun tasarısının genel gerekçesinde “Son zamanlarda meydana gelen toplumsal olayların terör örgütlerinin propagandasına dönüşmesi, göstericilerin vatandaşlarımızın can güvenliklerini ve vücut bütünlüklerini tehdit etmesi, kamuya ve özel kişilere ait bina, araç ve mallara zarar vermesi, hatta yağma girişimlerinde bulunması özgürlük-güvenlik dengesini bozmadan yeni tedbirler alınmasını zorunlu kılmıştır.” denilmek suretiyle esasen söz konusu tedbirlerin alınmasına toplantı ve gösteri yürüyüşlerinden kaynaklı toplumsal olayların neden olduğu ifade edilmiştir. Genel gerekçe için bkz, <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0995.pdf>.

32 Özgenç, İzzet, (2008). “Kolluk Görevlilerinin Zor ve Silah Kullanma Yetkisi”, Polise Görev,

Kolluk, kamu düzenini koruyan, bozulduğunda yeniden tesis eden, kanunların ve diğer düzenleyici işlemlerin verdiği görevleri ifa eden, suç işlenmesini önleyen, suç işlendikten sonra failleri ortaya çıkaran ve yakalayan görevliler olarak tanımlanmaktadır.³³ Zor kullanma ise kişilerin kendisine ve çevresine zarar vermesini engellemek, kanunların emrettiği kurallara uyulmasını temin etmek, temel hak ve özgürlüklerden herkesin eşit şekilde istifade etmesini sağlamak amacıyla yetkili kolluğun usulüne uygun güç kullanması olarak ifade edilmektedir.

Mevzuatımızda, zor kullanma kavramından ne anlaşılması gerektiği konusunda kapsamlı bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu konuda PV-SK'nın 16. maddesinin ikinci fıkrasında, polisin zor kullanma yetkisi kapsamında, bedenî kuvvet, maddî güç ve silah kullanabileceği belirtilmiştir. Aynı maddenin üçüncü fıkrasında da bedenî kuvvetin, polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde doğrudan doğruya kullandığı bedenî gücü; maddî gücün ise, polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde bedenî kuvvetin dışında kullandığı kelepçe, çop, basınçlı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fizikî engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarını ifade ettiği ifade edilmiştir.³⁴

Kişilere karşı zor kullanılması, Anayasanın garantisi altında bulunan kişi hak ve özgürlüklerine yönelik büyük bir kısıtlama olarak kabul edilmektedir.³⁵ Yine bu yetkinin kullanılması temel hak ve özgürlüklere, insan onuruna, beden bütünlüğüne ve yaşama hakkına müdahaledir.³⁶ Zor kullanma konusunda ulusal ve uluslararası hukukta genel kabul gören ilkeler "kanunilik", "zorunluluk" ve "orantılılık" olarak sıralanmaktadır. Kanunilik ilkesi, zor kullanacak görevliye kanunla zor kullanma yetkisinin tanınmış olmasını ve yasalarda belirtilen usul ve esaslara uygun olarak zor kullanılmasını ifade etmektedir.³⁷ Zorunluluk, olaya karışanların kaçmasının önlenmesi veya yakalanması, suç delillerinin elde edilmesi, yasanın veya yetkili merciin emrinin yerine getirilmesi için başvurulacak bütün yolların denenmesine rağmen zor kullanmaktan başka bir çarenin olmamasını ifade etmektedir.³⁸ Zor kullanma, niteliği gereği zorunlu

Yetki ve Sorumluluk Veren Mevzuat Uygulamaları Eğitim Projesi (MUYEP) Tebliğleri- II, *Emniyet Genel Müdürlüğü Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara, s.208.*

33 Gündoğan, Kadir,- Koç Cihan,- Özbudak, Coşkun, (2009). Kolluğun Önleyici ve Adli Görevleri, *Ankara, 6.Baskı, s.46.*

34 Kıldan, İsmail Turgut,- Bahadır, Oktay, (2012). "Zor Kullanma Yetkisine İlişkin Sınırın Aşılması Suçu", *Adalet Akademisi Dergisi, Yıl: 3, Sayı 11, Ekim, s.196-197.*

35 Yenisey, Feridun, (2009), Kolluk Hukuku, *Beta Yayınları, İstanbul, s.105.*

36 Alçalar, Mustafa, (2006). Kolluğun Zor Kullanma Yetkisi, Yüksek Lisan Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.89.* (<http://tez2.yok.gov.tr/>)

37 Tezsever, Serhat, (1993). Polisin Yetkileri, 3. Baskı, *İstanbul, s.99.*

38 Aydın, Ahmet Hamdi, (1999). İnsan Hakları Açısından Polisin Güç Kullanma Yetkisinin Mesruiyeti, *21. Yüzyılda Polis, Ed., Cerrah İbrahim / Semiz Emin, 2. Baskı, Ankara, s.108.*

durumlarda başvurulabilecek bir önlemdir ve bu nedenle, yakalanması veya dağıtılması gereken kişi veya kişi gruplarının var olan ya da olabilecek saldırısını etkisiz hale getirecek ölçüde olmalıdır.³⁹ Orantılılık, zor kullanma tedbirleri ile müdahale edilecek olay arasında bir dengeyi bulmasını, zor kullanmada aşırıya kaçılmamasını ifade eder. Kullanılan zor, direnmeyi kırmaya elverişli olmasının yanında, ayrıca, direnmeyle orantılı olmalıdır.⁴⁰ Başka bir ifadeyle, zor kullanmanın derecesi ile amacı arasında bir uygunluk bulunmalıdır. Hangi ölçüde güç kullanılmasına ihtiyaç varsa, bu oranda zor kullanılmalıdır.⁴¹ Zor kullanma, sadece zor kullanmaya neden olan fiilleri orantılı bir şekilde etkisiz hale getirme amacına yönelik olmalıdır.⁴²

2.3.2. Uluslar Arası Mevzuatta Zor Kullanma Yetkisi

2.3.2.1. Birleşmiş Milletler Mevzuatı

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu tarafından kabul edilen Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 21. maddesinde, herkese barışçıl toplantı hakkının tanınacağı hüküm altına alınmıştır. Barışçıl toplantı hakkının, yasalara uygun olarak faaliyet gösteren demokratik bir toplumda ancak; ulusal güvenlik ya da kamu güvenliği, kamu düzeni ve kamu sağlığı ile genel ahlakın korunması ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması, amacıyla sınırlandırılabilirliği, bu istisnalar dışında başkaca bir sınırlama getirilemeyeceği öngörülmüştür⁴³.

Toplantı düzenlenme hakkının kullanımı esnasında kamu düzeni ve güvenliği için açık ve mevcut tehlikenin ortaya çıktığı durumlarda kolluk tarafından başvurulabilecek müdahaleler ve müdahalelerin sınırları konusunda BM mevzuatının temel ve çekirdek metni, "Kolluk Kuvvetlerinin Davranış Kuralları" isimli BM Genel Kurulunun 17 Aralık 1979 tarih ve 34/169 sayılı kararıdır⁴⁴. Kararın 3. maddesinde, kolluk güçlerince güç kullanımına ancak, kesinlikle gerekli ve kolluğun görevlerini yerine getirebilmek için gerektiği ölçüde başvurulabileceği belirtilmiştir. Kolluk

39 Aslan, Emin, (2005). Silah Kullanılması ile İlgili Uygulamalar ve Değerlendirmeler, Kolluğun Silah Kullanma Yetkisi, *Türk Ceza Hukuku Derneği Yayınları*, No:6, İstanbul, s.39.

40 Şafak, Ali, (2008). "Polisin Kuvvete Başvurma Yetkisi, Zora Başvurma Türleri ve Sınırı Aşma Sorunu", Polise Görev, Yetki ve Sorumluluk Veren Mevzuat Uygulamaları Eğitim Projesi (MUYEP) Tebliğleri- II, *Emniyet Genel Müdürlüğü Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları*, Ankara, s.212.

41 Osmanoğlu, M. Kerem, (2012). Polisin Zor Kullanma Yetkisi ve İnsan Hakları, *Beta Yayınları*, İstanbul, s.129.

42 Dönmezer, Sulhi, (2005). Kolluğun Zor Kullanma Yetkisi ve İnsan Hakları, Kolluğun Silah Kullanma Yetkisi, *Türk Ceza Hukuku Derneği Yayınları*, No:6, İstanbul, s.22.

43 Sözleşme metni için bkz, <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>

44 Söz konusu karara ve içeriğine ulaşmak için bkz, <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/LawEnforcementOfficials.aspx>

tarafından güç kullanılması istisnai bir tedbirdir. İstisnai olan bu tedbirin uygulanması ancak, suçun önlenmesi veya suçlu veya şüphelilerin usulüne uygun olarak yakalanması ve üç kullanımının hedeflenen meşru amaçla orantılı olması hallerinde söz konusu olabilecektir.

Ateşli silah kullanımının ise şüphelilerin silahlı direnişe girmesi ve başkalarının hayatının tehlikeye girmesi ve daha hafif önlemlerin şüphelileri zapt etmek için yeterli olmaması durumunda başvurulmaması gereken aşırı bir tedbir olduğu belirtilmiştir. Kararın 5. maddesinde, kolluğun işkence ve kötü muameleye yol açabilecek davranışlardan uzak kalması gerektiğinin altı çizilmiş, 6.maddesinde ise gözaltındaki sivillere yönelik her türlü tıbbi yardımın sağlanması gerektiği vurgulanmıştır.

Suçun Önlenmesi ve Suçlulara Muameleye ilişkin olarak BM tarafından düzenlenen sekizinci kongrede kabul edilerek BM Genel Kurulunun 45/166 sayı ve 18 Aralık 1990 tarihli kararıyla tanınan “Güç Kullanımı ve Ateşli Silahların Kolluk Güçleri Tarafından Kullanılmasına İlişkin Temel Prensipler⁴⁵” isimli belgede ise kolluk güçlerinin yaşamı ve güvenliğine yönelik herhangi bir tehdidin bütün toplumun istikrarına da yönelik bir tehdit oluşturduğu, kolluk güçlerinin Birleşmiş Milletler Evrensel İnsan Hakları Belgesi ve Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ile de garanti altına alınan bireylerin yaşam hakkı ve güvenliğinin teminatçısı oldukları, kolluk güçleri tarafından güç kullanımına kesinlikle gerekli olan durumlarda insan hakları ile uyumlu şekilde başvurulabileceği, güç ve ateşli silahlar kullanımına başvurmadan önce kolluk güçlerince mutlaka şiddet içermeyen yollarla tehlikenin savuşturulmaya çalışılması gerektiği belirtilmiştir.

Belgenin 5. maddesi güç kullanımının kaçınılmaz olduğu durumlara yöneliktir. Maddede güç kullanımının kaçınılmaz olduğu hallerde; 1-Güç kullanımının suçun ciddiyetiyle ve amaçlanan meşru hedefle orantılı olması, 2-İnsan yaşamının en iyi şekilde korunması ve zarar ve yaralanma vakalarını en aza indirmeye yönelik şekilde uygulanması, 3-Yaralanan veya olaylardan etkilenmiş bireyler için gereken en hızlı sürede tıbbi yardım sağlanması, 4-Yaralının ailesi veya yakınlarına en kısa sürede haber verilmesi, 5-Kolluğun güç kullanımından kaynaklanan yaralanma veya ölüm vakalarının üst birimlere hemen rapor edilmesi, 6-Keyfi olarak veya kötüye kullanılarak başvuru güç kullanma davranışın hukuken cezalandırılması, gerekliliğine vurgu yapılmaktadır.

Hangi durum ve koşullarda ateşli silah kullanılabilir ise 9, 10 ve 11.

45 Söz konusu belgenin içeriği için bkz, <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/UseOfForceAndFirearms.aspx>

maddelerde sıkı koşullara bağlanmıştır. Buna göre, ateşli silahlar ancak; 1-Meşru müdafaa ve ölüm veya ağır yaralamaya dönük olarak bireyle-re yöneltilen yakın tehdidin varlığı, 2-Yaşamı ağır şekilde tehdit etmeye dönük ciddi suçların engellenmesi, 3-Bu türden bir tehlikeye yol açan ve kolluk güçlerine karşı koyan kişilerin yakalanması veya kaçmalarının ön-lenmesi, 4-Daha hafif önlemlerin bu amaçları gerçekleştirmek için yeterli olmaması, durumlarında kullanılabilir.

2.3.2.2. AİHS ve AİHM'nin Konuya Yaklaşımı

AİHS'nin 11. maddesinde de BM mevzuatında yer alan düzenlemelere paralel şekilde herkesin barışçıl toplantı yapmak hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Bu hakkın sınırlarının neler olduğu ve bu hakkın kullanımına müdahale eden kolluk güçlerinin ne tür yaptırımlarla karşılaşabileceği AİHM kararlarıyla açık bir şekilde ortaya konmaktadır. Kolluk güçlerinin görevlerini yaparken aşırı ve orantısız güç kullanma sorunu, AİHM nezdinde yapılan başvuru konusu olayın özelliğine göre, AİHS'nin, 1-“İşkence ve kötü muamele yasağını” düzenleyen 3. maddesi, 2-“Özgürlük ve güvenlik hakkını” güvence altına alan 5. maddesi, 3-“Toplantı ve gösteri yapma özgürlüğü”nü öngören 11. maddesi, kapsamında ele alınabilmektedir.

AİHM, Türkiye hakkında verdiği Dalan, Kurnaz, Gazioğlu ve Güler kararlarında, “zorunlu olan ve kaçınılmaz durumlar dışında aşırı güç kullanımının kabul edilemez” olduğunu vurgulamış, ayrıca “güç kullanımının gerekli ve orantılı olduğunu kanıtlama görevinin Hükümete ait olduğunu” belirtmiştir⁴⁶. Mahkeme, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele ve cezaların yasaklanmasının mutlak mahiyetini ısrarla vurgulamaktadır. Mahkeme'nin yerleşik içtihadına göre, Sözleşmenin 3.maddesi, “bir yakalamayı gerçekleştirmek için güç kullanımına başvurmayı yasaklamamakta”, ancak, “söz konusu gücün, başvuranın yakalama esnasındaki tutum ve davranışları dikkate alındığında, kaçınılmaz olması halinde ve aşırı olmamak (orantılı olmak) kaydıyla kullanılabilirliğini” öngörmektedir.⁴⁷

Bu bağlamda AİHM, suçla mücadelenin doğasında var olan inkâr edilemeyecek zorlukların, bireylerin vücut bütünlüğünün korunmasına ilişkin sınırlamalar getirilmesini her koşulda haklı kılamayacağını vurgulamaktadır.⁴⁸ Mahkeme, Türkiye aleyhine bu konuda yapılan başvurulara ilişkin bazı kararlarında, “polis memurlarının kamu düzeni açısından

46 Bkz. Dalan/Türkiye, 38585/97, 7 Haziran 2005, §27, Kurnaz vd./Türkiye, 36672/97, 14 Temmuz 2007, §55, Gazioğlu vd., 29835/05, 17 Mayıs 2011, Güler/Türkiye, 49391/99, 10 Ocak 2006.

47 Bkz. IvanVasilev/Bulgaristan, no. 48130/99, § 63, 12 Nisan 2007 ve bu kapsamda anılan davalar.

48 Bkz. Ribitsch/ Avusturya, 4 Aralık 1995, § 38, Seri A no. 336 .

tehlike arz etmeyen ve şiddet içeren davranışlarda bulunmayan bir kalabalığı dağıtmaya teşebbüs etmeden önce belirli oranda sabır ve hoşgörü göstermedikleri” kanaatinde olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla, polis göstericilerin barışçıl eylemlerine acele karşılık vermesinin kargaşaya yol açtığı ve müteakiben polis memurlarının orantısız güç kullanmalarının başvuranların yaralanmasına sebep olduğu, bununda sözleşmenin 3.maddesinin ihlali anlamına geldiği kanaatini ortaya koymaktadır.⁴⁹

Bunun yanında Mahkeme, polis veya jandarma gibi kolluk görevlilerinin, görevlerini yerine getirirken, ister planlanmış bir operasyon dâhilinde ister tehlikeli olduğu düşünülen bir kişinin anlık takibi sırasında güç ve ateşli silah kullanabilecekleri durumların, bu hususa ilişkin geliştirilen uluslararası standartlar ışığında “yasal ve idari bir çerçeveye kavuşturulması gerektiğini” belirtmektedir.⁵⁰

AİHS'nin 11.maddesi sadece barışçıl toplantı ve gösteri yapma özgürlüğünü güvence altına almaktadır; barışçıl olmayan toplantı ve gösterileri korumamaktadır. Kolluk kuvvetlerinin güç ve silah kullanma yetkisi, AİHS'nin 11. maddesine ilişkin AİHM kararlarında ortaya çıkan uluslararası standartlar ışığında, yasal ve idari kurullarla açıkça tanımlanmalıdır. İç hukuka uygun olarak, örneğin gerekli izin ya da bildirimde bulunularak yapılan bir toplantı ya da gösteriye, barışçıl olma özelliğini kaybetmediği sürece, kolluk kuvvetlerinin müdahale hakkı bulunmamaktadır. Bu türden toplantı ve gösterilere polis ya da jandarmanın müdahale etmesi, ancak gösterinin barışçıl olma özelliğini kaybetmesiyle mümkündür. Dolayısıyla, öncelikle göstericilerden kaynaklanan şiddete başvurma yönünde eylemler ortaya çıkmalı, daha sonra polis müdahalede bulunmalı, şiddet olayları olmadığı sürece polis pasif bir şekilde gösteriyi seyretmekle yetinmelidir. Kolluk güçlerinin müdahalesi sonucu göstericilerin şiddet olaylarını başlatması AİHM tarafından eleştirilmektedir. Kısaca, başvuruların şiddete başvurmalarına polis neden olmamalı, gösteri barışçıl olduğu sürece hiçbir müdahalede bulunulmamalıdır. Başlangıçta tamamen yasal olan bir toplantı ya da gösteri bir süre sonra barışçıl niteliğini kaybeder ve şiddet olayları ortaya çıkarsa, kolluk kuvvetlerinin müdahale hakkı doğmaktadır. Ancak bu durumda da müdahalenin orantılı olması ve aşırıya kaçmaması gerekmektedir. Orantılılıktan kastedilen husus, göstericilerin kullandığı araçlar ve somut olayın kendine özgü koşulları birlikte dikkate alındığında, gösteriyi dağıtmak, işlenen suçları önlemek ve kamu düzenini korumak ya da bozulan düzeni yeniden inşa etmek açısından “kullanılan araçla elde edilmek istenen sonuç arasında bir oran-

49 Bkz. Biçici / Türkiye, no. 30357/05, §§ 35-36, 27 Mayıs 2010.

50 Bkz. Şimşek vd. / Türkiye, no. 3507297-3719497, § 105, Makaratzis / Yunanistan [BD], no. 50385/99, § 59, AİHM 2004-XI.

tının bulunması” ve kullanılan araçtan daha az etkili olan bir araçla aynı sonuca ulaşılabilecek idiyse, daha az tesirli olan aracı tercih etmektir.

2.3.2.3.Zor Kullanma Yetkisinin Sınırları ve Demokratik Kolluk

Temel hak ve özgürlüklere dayanan demokratik düzenler, kolluk tarafından korunmakla birlikte kolluğa karşı da korunmaya muhtaçtır. Bu dengenin sağlanabilmesi için kolluk güçlerinin “demokratik kolluk” olarak örgütlenmesi ve demokratik sistem içinde görev yapması gerekmektedir.⁵¹ Bunun gerçekleştirilebilmesi ise yukarıda izah edilmeye çalışıldığı üzere kolluğun gerek BM gerekse Avrupa Konseyi gibi bölgesel kuruluşlar bünyesinde hazırlanmış belgelerdeki ilke ve etik standartlara uygun davranmasına bağlıdır.⁵²

Bireylerin hak ve özgürlüklerinin korunması, kolluk görevlilerinin varlık nedeni olduğu için güvenlik güçleri, insan hak ve özgürlüklerini ihlal eden değil, aksine bu hak ve özgürlüklerin korunmasını sağlayan ya da sürdürülebilir bir ortamın yaratılmasına hizmet eden bir konumda olmalıdır. Kolluk güçleri, hukuk kurallarının uygulanmasını sağlamakla yükümlüdür ve görevlerini yerine getirirken hikmet-i hükümet⁵³ gibi hukuk dışı mülahazalarla değil, hukuk devleti anlayışına bağlılıkla hareket etmek durumundadırlar. Meşru güç kullanma yetkisine ve tekeline sahip olan kolluk, bu gücü kullanırken son derece dikkatli olmalı, hem İnsan haklarına ilişkin uluslararası sözleşmelerde hem de demokratik ülkelerin ulusal mevzuatlarında yer alan kuvvete son çare olarak başvurulmasına yönelik ilkedden hareketle uygulama yapmalıdır.

Kolluğun, görevini yaparken siyasal tarafsızlık gereği toplumdaki farklı görüş, düşünce, inanç ve ideolojiler karşısında eşit mesafede olması gerekmektedir. Güvenlik güçleri, toplum destekli kolluk anlayışını benimsemeli ve suçla mücadelede özellikle önleyici tedbirler bakımından toplumun güvenlik hizmetlerine katılımını sağlamalıdır. Bu anlayışın işlerlik kazanması, yerel düzeyde kolluk mensuplarıyla toplumun, ülke genelinde ise devlet ile milletin barışık olmasına bağlıdır. Zira toplumu ifade eden bireylerin veya halkın değerlerine yabancı olunması durumunda, kolluk güçlerinin görevini yaparken toplumdan destek alması mümkün gözükmemektedir. Kolluğun toplumsal yabancılaşması, sadece toplum destekli kolluğu çalışmaz hale getirmekle kalmaz, ayrıca kolluğun meşruiyetini de negatif yönde etkiler. Güvenlik hizmetlerinde sivil denetim ve hesapverebilirlik en önemli unsurlardandır. Güvenlik güçleri kanuna

51 Arslan, a.g.m, s.131.

52 Arslan, a.g.m, s.132.

53 Devletin güvenliğini veya ulusal güvenliğini önceleyen yaklaşım olarak adlandırılan Hikmet-i Hükümet doktrini hakkında geniş bilgi için bkz, Erdoğan, a.g.m, s. 27.

aykırı davranışlarının hesabını hem idari hem de yargısal olarak vermek zorundadır. Buna bağlı olarak, kolluğun faaliyetleri görevi gerektirdiği gizlilikler dışında, gizli kapaklı değil, açık ve şeffaf olmalıdır.

Yukarıda AİHM'nin birçok kararında vurgulandığı üzere, devletin kişilerin beden bütünlüğünü ve yaşamını koruma konusundaki öncelikli görevi, uluslararası standartlar ışığında, özellikle kolluğun zor ve ateşli silah kullanabileceği sınırlı durumları tanımlayarak, uygun bir yasal ve idari çerçeveyi oluşturmaktır.⁵⁴ Ulusal mevzuatta yapılan ya da yapılacak olan düzenlemeler, AİHS'nin 2. maddesinde açıkça belirtilen "kesinlikle gerekli olma" koşuluna ve bu maddeden içtihat yoluyla türetilen "katı orantılılık" ilkesine⁵⁵ uygun olarak yapılmalıdır.⁵⁶

Yapılan bu açıklamalar ve değerlendirmeler ışığında, kolluğun silah kullanma yetkisini genişleten düzenlemelerin, izahına çalışılan yaklaşım ve standartlara uymayacağı, zira son günlerde faillerinin veya şüphelilerinin kolluk güçleri olduğu iddia edilen ardı ardına yaşanan ölüm olayları nedeniyle söz konusu yetkilerin, yapılan düzenlemeden sonra kötüye kullanılma ihtimalinin daha da artacağı kanaatindeyiz.

SONUÇ

Temel hak ve özgürlüklerin devletin ve toplumun korunması amacıyla ve çeşitli nedenlerle sınırlandırılması kaçınılmazdır. Nitekim insanlığın doğduğu andan itibaren ortaya çıkan en büyük ihtiyaçlarından biri güvenlidir. Güven içinde bir yaşamdan sonra ancak diğer hak ve özgürlüklerin bir anlamı olabilir. Ancak bu durum güvenlik için özgürlüklerden vazgeçilmesi tehlikesini de beraberinde getirmektedir.⁵⁷

Kamu düzeni ve güvenliğinin sağlanması, genel olarak temel hak ve özgürlükleri sınırlandırmada kullanılan meşru gerekçeler olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte, temel hak ve özgürlüklerin korunmadığı

54 Giuliani ve Gaggio-İtalya Kararı, p. 209, Bakan-Türkiye Kararı, 50939/99, 12 Haziran 2007, p. 49; Makaratzis-Yunanistan Kararı, p. 57-59;

55 Bu ilke, 2. maddenin metninde açık bir şekilde geçmemesine rağmen, Mahkeme tarafından içtihatlarla ortaya konulmuştur. Bu içtihatlar göre, kullanılan güç, 2. maddenin 2. fıkrasında belirtilen amaçları elde etmek için "katı bir şekilde orantılı (strictly proportionate)" olmalıdır (Örneğin bkz. McCann ve Diğerleri-Birleşik Krallık Kararı, p.149; Oğur-Türkiye Kararı, p.78; Salman-Türkiye Kararı, [BD], no.21986/93, 27 Haziran 2000, p.98; Ramsahai ve Diğerleri-Hollanda Kararı, p.286; Şat-Türkiye Kararı, no.14547/04, 10 Temmuz 2012, p.72). Özetle, bu ilke, elde edilmek istenilen meşru amaçla kullanılan güç arasındaki adil dengeyi (fair balance) ifade etmektedir. Gözübüyük, Şeref ve Gölçüklü, Feyyaz, (2011). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, 9.Bası, Ankara, Turhan Kitabevi, s.145-146 ve 166)

56 Hamiyet Kaplan vd.-Türkiye Kararı, 36749/97, 13 Eylül 2005, p. 47; Nachova vd.-Bulgaristan Kararı, p. 96; Giuliani ve Gaggio-İtalya Kararı, p. 209

57 Hazar, Zeynep, (2013). "Basın Özgürlüğü ve Ulusal Güvenlik", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi dergisi, C. XVII, S.1-2, s.1545.

yerde güvenlik de tehlikededir. Buradaki sorun, kamu düzeni ve güvenlik gibi kavramların kötüye kullanılarak, özgürlüklerin keyfi bir şekilde sınırlandırılmasında odaklanmaktadır. Özellikle olağanüstü durumlarda insanların düzen ve güvenlik kaygıları, özgürlükleri koruma düşüncesinin önüne geçmektedir. Dengenin sıkça vurgulandığı ve özgürlükler aleyhine bozulduğu dönemler, gerçek ya da sanal bir düşmanın algılandığı ve onla mücadele stratejilerinin geliştirildiği zor zamanlardır. Özgürlüklerin en fazla “kamu yararı”, “kamu düzeni” ya da “milli güvenlik” gibi kavramlar temelinde tırpanlandığını düşündüğümüzde denge söylemi karşısında dikkatli olunması gerektiği daha kolay anlaşılabilir. ⁵⁸

Böyle bir anlayışta ortaya çıkan “güvenlik devleti”⁵⁹nde devlet güvenliğini sağlamak amacıyla kişilerin keyfi uygulamalarla hürriyetlerinden mahrum bırakılmamasını ifade eden “kişi güvenliği hakkı” sık sık ihlal edilme riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Zira siyasal iktidarlar, görünüşe göre şiddetin üstesinden gelebilmek ve güvenliği sağlayabilmek için özgürlük alanlarını gitgide daha fazla kısıtlama yoluna giderler. Ne var ki, özgürlüklerin bu şekilde gitgide budandığı bir toplumda güvenliğin sağlandığı tezi de pek doğru sayılmaz. Çünkü özgürlükleri kısıtlanan ve her an yeni kısıtlamalara uğrayacağı endişesi içinde yaşayan insanlar aslında güvensizliğe itilmiş, güvenlik sağlayalım derken güvensizlik yaratılmış olur.

58 Arslan, a.g.m, s.123.

59 Arslana göre, Güvenlik-özgürlük dengesinin ikincisi aleyhine bozulduğu dönemler, korkunun iktidar olduğu dönemlerdir. İnsanlar korktuklarında güvenliğin sağlanması uğruna hak ve özgürlüklerinden kolayca vazgeçebilmektedirler. Güvenlik kaygılarını öne çıkararak otoriter bir yönetim sergileyenler de sürekli “korku” pompalarlar. Burada korkunun gerçek tehlikelerden ya da vehimlerden kaynaklanması çok da önemli değildir. Korku altındaki insanların sağlıklı düşünceleri ve akıl yürütmeleri mümkün değildir. Yaşanan, açık bir akıl tutulmasıdır. Akim tutulduğu yerde, kin, öfke, intikam ve yok etme gibi duygular devreye girer. Siyasal akıl da bu duyguların kuşatması altında çalıştığı (daha doğrusu çalışmadığı) için güvenlik gerekçesiyle baskıcı ve despotik uygulamalar kolayca haklılaştırılmaktadır. Arslan, a.g.m, s.127.; Bu konuda Erdoğan da şu tespitleri yapmaktadır; “Terörizm korkusuyla özgürlüğü ve insan haklarını kısıtlama eğiliminin arkasında, şiddet ve terörizmle ancak özgürlükleri kısıtlamakla baş edilebileceği düşüncesi yatmaktadır. Bu düşünceye göre, güvenlik genellikle ancak özgürlük pahasına sağlanabilir; güvenliği elde etmek özgürlükten şu veya bu ölçüde fedakârlıkta bulunmayı gerektirir. Bu anlayış özellikle toplumun şiddet tehdidi altında olduğu zamanlarda yönetim mevkiinde bulunanların temel bakış açısı haline gelir. Böyle dönemlerde güvenliği sağlamak için eğer özgürlüklerimizden fedakârlık etmezsek bu bizi intihara götürebilir diye düşünülür Ancak, burada gözden kaçırılan önemli noktalar vardır. Bir kere, özgürlüğü kısıtlamanın veya azaltmanın herkes için daha fazla güvenlik sağlayacağı kuşkuludur. Çünkü baştan beri bir değer olarak var olduğunu söylediğimiz “güvenlik”, şu veya bu nedenle yurtaşlardan özgürlüklerinden fedakârlıkta bulunmalarını talep eden devletin güvenliği ile aynı şey değildir. Onun için, devlet güvenliğinin artması bireylere zorunlu olarak daha fazla özgürlük güvenliği sağlamaz; hatta kendisi için daha fazla güvenliği kişilerin özgürlükleri pahasına sağlayabilir. Devletler şiddet ve terörün önlenmesini bireylerin haklarını aşırı ölçüde kısıtlamanın bir bahanesi olarak kullanabilirler”, Erdoğan, a.g.m, s.28.

Bugünün hukuk sistemlerinde, demokrasi düşüncesinden hareketle hukukun ulusal ve ulusal üstü düzeyde hâkim kılınması ve özgürlüklerin öncelenecek asıl olduğu fikrinin benimsenmesi, güvenlik konusunda da doğru bir yaklaşımın oluşturulmasını sağlayacaktır. Demokrasi ve hukuk kurallarıyla çerçevesi oluşturulmuş güvenlik anlayışı, özgürlükleri dengeleme çabasının ötesinde, özgürlüklerin gerçekleşebilmesinin zeminini hazırlayacaktır.

Gelinen noktada İç Güvenlik Paketi diye adlandırılan 6638 sayılı Kanun kapsamında yer alan ve bu çalışmanın konusu yapılan düzenlemeler, başta Anayasada yer alan temel ilkeler olmak üzere ülkemiz tarafından imzalanıp onaylanan insan haklarına ilişkin bazı uluslararası sözleşmeler ve özellikle de AİHS açısından ileride bazı sorunlara yol açabilecek niteliktedir. AB çeşitli sözleşme ve uzlaşma metinleriyle ortaya konulmuş bazı temel değerler üzerine inşa edilmiş bir yapıdır. Her ne kadar birlik tarafından ceza hukuku alanında üye ülkelerin iç hukuk düzenlemelerine karışılmayarak düzenleme serbestisi tanınmış ise de üye ülkelerin düzenleme yaparken bu temel değer ve beklentileri göz önünde bulundurması gerekmektedir. Bunun gerçekleşmemesi halinde ise, çeşitli denetim, baskı ve müeyyide mekanizmalarıyla ortak değerlerin korunması sağlanmaktadır. Bu bağlamda, güvenlik konusunda bütün üye ülkeler kendi iç düzenlemelerini yapabilecek olmakla birlikte bu düzenlemelerin her şeyden önce AB Antlaşması'nın 2. maddesinde tanımlanan temel değerlere uygun olması gerekmektedir. Bu değerler ise maddede, "Birlik, insan onuruna saygı, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve azınlıklara mensup kişilerin hakları da dâhil olmak üzere insan haklarına saygı değerleri üzerine kuruludur. Bu değerler, çoğulculuk, ayrımcılık yapmama, hoşgörü, adalet, dayanışma ve kadın-erkek eşitliğinin hâkim olduğu bir toplumda üye devletler için ortaktır." şeklinde ifade edilmiştir.

Söz konusu değerler, AB Antlaşması'nın yanı sıra tüm üye devletlerin taraf olduğu AİHS ile detaylandırılmıştır. Dolayısıyla, üye devletler ve AB kurumları AİHS standartlarını karşılamakla mükelleftir. Ülkemiz de AB'ye aday, AİHS'ye taraf bir devlet olarak aynı sorumluluğu taşımaktadır. Sonuç olarak, kanun koyucu tarafından yapılan ve yapılacak olan düzenlemelerde, uluslararası hukuk kuralları ve özellikle AİHM içtihatları da dikkate alınarak, kamu düzeninin sağlanması ve bu bağlamda suçla mücadele edilebilmesi için, keyfiliğe ve gücün kötüye kullanımına neden olmayacak oranda kolluk görevlilerine arama ve silah kullanma yetkisi verilmelidir.

KAYNAKLAR

Alçalar, Mustafa. (2006). Kolluğun Zor Kullanma Yetkisi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, (<http://tez2.yok.gov.tr/>)

Arslan, Zühtü. (2006). "11 Eylül Sonrasında Yeni Güvenlik Anlayışı, İnsan Hakları ve Demokratik Kolluk", Polis Bilimleri Dergisi, Cilt 8(2), s.121-136.

Aslan, Emin. (2005). Silah Kullanılması ile İlgili Uygulamalar ve Değerlendirmeler, Kolluğun Silah Kullanma Yetkisi, Türk Ceza Hukuku Derneği Yayınları, No:6, İstanbul.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarından Örnekler, (2007). Avrupa Konseyi Yayını, Ankara-Eylül.

Aydın, Ahmet Hamdi. (1999). İnsan Hakları Açısından Polisin Güç Kullanma Yetkisinin Meşruiyeti, 21. Yüzyılda Polis, Ed, Cerrah İbrahim, Semiz Emin, 2. Baskı, Ankara.

Dönmezer, Sulhi. (2005). Kolluğun Zor Kullanma Yetkisi ve İnsan Hakları, Kolluğun Silah Kullanma Yetkisi, Türk Ceza Hukuku Derneği Yayınları, No:6, İstanbul.

Erdoğan, Mustafa. (2013). "Anayasal-Demokratik Bir Rejimde Özgürlük ve Güvenlik", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:12, Sayı:24, Güz 2013/2, s.21-29.

Gözübüyük, Şeref-Gölcüklü, Feyyaz. (2011). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, 9.Bası, Ankara, Turhan Kitabevi.

Gündoğan, Kadir-Koç, Cihan-Özbudak, Coşkun. (2009). Kolluğun Önleyici ve Adli Görevleri, Ankara, 6.Baskı.

Hazar, Zeynep. (2013). "Basın Özgürlüğü ve Ulusal Güvenlik", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi dergisi, C. XVII, S.1-2.s.1525-1548.

<http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.8203&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=önleme>

<http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/ea990b52-e05f-47be-908a-27613dd36e67?excludeGerekce=False&wordsOnly=False>

<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/LawEnforcementOfficials.aspx>

<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/UseOfForceAndFirearms.aspx>

<http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>

<http://www.un.org/en/documents/udhr/>

<http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0995.pdf>.

Kıldan, İsmail Turgut-Bahadır, Oktay. (2012). Zor Kullanma Yetkisine İlişkin Sınırın Aşılması Suçu, Adalet Akademisi Dergisi, Yıl: 3, Sayı 11, Ekim, s.193-224.

Macovei, Monica. (2002). Kişinin Özgürlük ve Güvenlik Hakkı, AIHS'nin 5.Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz, İnsan Hakları Kitapçıkları, No.5.

Osmanoğlu, M. Kerem. (2012). Polisin Zor Kullanma Yetkisi ve İnsan Hakları, Beta Yayınları, İstanbul.

Özgenç, İzzet. (2008). "Kolluk Görevlilerinin Zor ve Silah Kullanma Yetkisi", Polise Görev, Yetki ve Sorumluluk Veren Mevzuat Uygulamaları Eğitim Projesi (MUYEP) Tebliğleri- II, Emniyet Genel Müdürlüğü Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Şafak, Ali. (2008). "Polisin Kuvvete Başvurma Yetkisi, Zora Başvurma Türleri ve Sınırı Aşma Sorunu", Polise Görev, Yetki ve Sorumluluk Veren Mevzuat Uygulamaları Eğitim Projesi (MUYEP) Tebliğleri- II, Emniyet Genel Müdürlüğü Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Tezsever, Serhat. (1993). Polisin Yetkileri, 3. Baskı, İstanbul.

Yenisey, Feridun. (2009). Kolluk Hukuku, Beta Yayınları, İstanbul.

Yokuş, Sevtap, "Özgürlük-Güvenlik İkilemi" <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-344-2014091559guvenlik-22.pdf>,

erişim tarihi 08.03.2015.